

Мавзу: РИСКЛАРНИ ТАСНИФЛАШ

Режа:

1. Рискларнинг асосий мезонлари.
 2. Рискларнинг таснифи.
 3. Ички ва ташки рисклар.
 4. Бизнес рискларнинг турлари.
-

- ✘ Рискларнинг 40 дан ортиқ мезонлари ва 220дан ортиқ турлари мавжуд.
- ✘ □ Асосий мезонлари:
- ✘ Содир бўлиш вақти;
- ✘ Рискнинг бардошлик даражаси;
- ✘ Содир бўлишининг асосий факторлари;
- ✘ Хисобга олиш характери;
- ✘ Окибатларининг табиати;
- ✘ Келиб чиқиш соҳаси.

- ✘ Операцияли (компанияларнинг ишлаб чиқариш ва бозордаги фаолияти)
- ✘ Молиявий (компанияларнинг бозордаги фоизлар, курслар ва нархларга боғликлиги)
- ✘ **Рисклар таснифи**
- ✘ «Маълум» - аниқланган, баҳоланган;
- ✘ «Номаълум» - идентификация қилинмаган, башорат қилинмаган
- ✘ Объектив – лойиха иштирокчиларига боғлиқ эмас;
- ✘ Субъектив – ички, ташкилотга боғлиқ.

× **Юзага келадиган худуд буйича:**

× Ишлаб чиқариш

× Маркетинг

× Молиявий

× Техник

× Сиёсий

× Юридик

× Махсус, форс-мажор

× **Узига хослигига караб:**

× Умумий;

× Типик (алохида лойиха гурухларига)

× Махсус (маълум бир лойиха учун)

× Бизнес рискларнинг турлари:

- × Ички
- × Ташки

× *ИЧКИ РИСКлар*

- × Eng yaxshi marketing strategiyasini, siyosati va taktikasini tanlash;
- × Ishlab chiqarish salohiyati;
- × Texnik uskunalar
- × Ixtisoslashish darajasi;
- × Mehnat unumdorligi;
- × Xavfsizlik choralari.

× **Ташки рисклар**

× □ *To'g'ridan-to'g'ri ta'sir qilish vositasi:*

× 1. Yetkazib beruvchilar;

× 2. Kasaba uyushmalari

× 3. Raqobatchilar

× 4. Davlat organlari

× □ *Bilvosita ta'sir qilish muhiti:*

× 1. Ilmiy-texnik potentsial

× 2. Siyosiy muhit;

× 3. Iqtisodiy muhit;

× 4. ijtimoiy-madaniy muhit;

× 5. Xalqaro tadbirlar.

× **Kompaniyaning tashqi xavflari:**

- × Raqobat;
- × Tabiiy risklar;
- × Valyuta risklari;
- × Qonunchilikdagi risklar;
- × Hakamlilik risklari;
- × Sud ijrosi risklari;
- × Sanoat risklari;

× **Tashqi savdo risklari**

× Mamlakat riski

× Valyuta risklari

× Soliq risklari tadbirkor va davlat nuqtai nazaridan

× *Valyuta risklari*

× valyuta sotib olish kuchi yo'qolishi bilan bog'liq valyuta xavfi = >

× Bitim muddati va to'lov vaqti o'rtasidagi vaqt oralig'i.

- ✘ **Asosiy natija:**
- ✘ **RISK = Resurs = KAPITAL**
- ✘ • Xatarlarni to'g'ri boshqarish ortiqcha foyda keltirib chiqaradi va risklarni boshqarish xizmati foyda manbai hisoblanadi.
- ✘ • **RISKlarni boshqarish sug'urtadan ko'proq narsa.**
- ✘ • **RISKlarni boshqarish - bu fan va san'at.**

✘ **Soliq risklari**

- ✘ Tadbirkorning soliq xavfi - soliq siyosatidagi o'zgarishlar (yangi soliqlarning paydo bo'lishi, soliq imtiyozlarining bekor qilinishi yoki kamayishi va boshqalar), shuningdek soliq stavkalari qiymatining o'zgarishi.
- ✘ Davlatning soliq xavfi soliq siyosati va / yoki soliq stavkalarining o'zgarishi natijasida byudjet daromadlarining pasayishidan iborat.
- ✘ ***Favqulodda holatlar risklari***
- ✘ toshqinlar, zilzilalar, bo'ronlar, iqlimiy ofatlar, urushlar, inqiloblar, zarbalar, ish tashlashlar va h.k.

✘ **Mezon: yuzaga kelish vaqti:**

✘ Istiqbollsiz;

✘ Joriy;

✘ Istiqbolli.

✘ **Mezon: Qabul qilish:**

✘ *Ruxsat berilishi mumkin bo'lgan tavakkalchilik* - bu kutilayotgan foydadan kam miqdorda tadbirkorlik foydasini yo'qotish xavfi. Bitim iqtisodiy maqsadga muvofiqligicha qolmoqda;

✘ **Kritik xavf** - ushbu biznes turini yoki alohida bitimni amalga oshirish bilan bog'liq xarajatlar miqdorida yo'qotish xavfi.

✘ **Katastrofik xavf** - korxonaning butun mulkiy holatiga teng yoki undan ko'p miqdorda yo'qotish xavfi. Bu kompaniyaning bankrotligiga olib kelishi mumkin.

Mezon: Mumkin bo'lgan natija:

✘ Sof (statistik, tizimli) risklar:

- ✘ • ular namoyon bo'lishning nisbatan doimiy xususiyatiga ega va odatda, kompaniya rahbariyati ta'sir etmaydigan omillar bilan belgilanadi.
- ✘ • salbiy yoki nol natijani taklif qiling.
- ✘ • Ushbu xatarlarga ekologik, siyosiy, transport va ba'zi tijorat xavflari (mulk, ishlab chiqarish, savdo) kiradi.

✘ Spekulyativ (dinamik, tizimsiz)

- ✘ • Kompaniya rahbariyati tomonidan qabul qilingan qarorlarni aks ettiring va bozor sharoitlari bilan bog'liq sohalarda paydo bo'ladi.
- ✘ • Ular ijobiy va salbiy natijalarni olish imkoniyati bilan ifodalanadi.
- ✘ • Ushbu xavflar moliyaviy xavflarni o'z ichiga oladi.

× **Mezon: asosiy sabab:**

- × Tabiiy va ekologik xavflar - tabiatning tabiiy kuchlari (dovullar, zilzilalar, toshqinlar va boshqalar) bilan bog'liq xavflar va atrof-muhitning ifloslanishi bilan bog'liq xavflar.
- × Siyosiy xatarlar mamlakatdagi siyosiy vaziyat va davlatning faoliyati bilan bog'liq.
- × Bunga quyidagilar kiradi: urush va millatlashtirish tahdidi, ijtimoiy mojarolar, hukumatning iste'fosi, siyosiy tizimdagi o'zgarishlar va iqtisodiy siyosatdagi o'zgarishlar, mamlakatdagi ichki siyosiy vaziyatning keskinlashishi tufayli biznesni olib borolmaslik, qonun hujjatlaridagi salbiy o'zgarishlar, valyuta cheklovlarining joriy etilishi va boshqalar.
- × Transportdagi xatarlar - yuklarni tashish bilan bog'liq xavflar.
- × Tijorat xatarlari kompaniyaning moliyaviy-xo'jalik faoliyati jarayonida yo'qotish xavfini anglatadi.

✘ **Tijorat riski:**

- ✘ Mulk xavfi - tadbirkorning mulkiga zarar etkazish ehtimolini nazarda tutuvchi xavflar (masalan, yong'in natijasida, inson omili ta'siri ostida).
- ✘ Ishlab chiqarish xavflari - ishlab chiqarish jarayonida uzilishlar yuzaga kelganda yo'qotishlarni keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan xavflar.
- ✘ Savdo xatarlari - bu tadbirkor tomonidan ishlab chiqarilgan yoki sotib olingan tovarlar va xizmatlarni sotish jarayonida yuzaga keladigan xavf.
- ✘ Sabablari: bozor sharoitlarining o'zgarishi yoki boshqa holatlar tufayli sotishning kamayishi, tovarlarni sotib olish narxining oshishi, muomalada bo'lgan tovarlarning yo'qolishi, tarqatish xarajatlarining ko'payishi va boshqalar.
- ✘ Moliyaviy xatarlar - moliyaviy faoliyatning o'zgaruvchanligi va noaniqligi tufayli daromad, kapital, kredit va to'lov qobiliyati, moliyaviy barqarorlik va hatto kompaniyaning qiymatini yo'qotish ehtimoli.

×

Moliyaviy:

- × **Tizimli** - korxonaning nazorati ostida bo'lmagan sabablarga ko'ra yuzaga keladi
- × **Tizimsiz** ravishda korxonada xatti-harakatlariga bog'liq bo'lib, ularni diversifikatsiyalashga yordam beradi.

× **Biznes xatarlarining turlari:**

- × Sug'urtalangan
- × Sug'urtalanmagan
- × Sug'urta tavakkalchiligi - ehtimoliy voqea yoki sug'urta sodir bo'lgan taqdirda sug'urta amalga oshiriladigan voqealar majmui.
- × Sug'urtalanmagan tavakkal qilish tadbirkor uchun potentsial foyda manbai hisoblanadi.
- × Sug'urta qaltisligi natijasida etkazilgan zararlar sug'urta kompaniyalariga to'lanadigan to'lovlar hisobiga qoplanadi, sug'urta qilinmagan xavf natijasida etkazilgan zararlar tadbirkorlik kompaniyasining shaxsiy mablag'lari hisobidan qoplanadi.

- ✘ 1. Маховикова Г.А., Касьяненко Т.Г. Анализ и оценка рисков в бизнесе. Учебник для академического бакалавриата. Книга доступна в электронной библиотечной системе biblio-online.ru. - М.: Юрайт, 2015;
- ✘ 2. Вяткин В.Н., Гамза В.А., Маевский Ф.В. Риск – менеджмент. Учебник. - Книга доступна в электронной библиотечной системе biblio-online.ru. - М.: Юрайт, 2015;
- ✘ 3. Астахов А.М. Оценка риска: Учеб. пособие. - М.: ДМК Пресс, 2013;
- ✘ 4. Лаврушин О.И., Валенцева Н.И. Банковские риски: Учеб. пособие. - М.: КНОРУС, 2014;
- ✘ 5. Покровский А.К. Риск-менеджмент на предприятиях промышленности и транспорта: Учеб. пособие. - М.: КНОРУС, 2014;

- ✘ 6. Астахов А.М. Искусство управления информационными рисками: Учеб. пособие. - М.: ДМК Пресс, 2013;
- ✘ 7. Васин С.М., Шутов В.С. Управление рисками на предприятии: Учеб. пособие. - М.: КНОРУС, 2012;
- ✘ 8. Гончаренко Л.П., Филин С.А. Риск-менеджмент: Учеб. пособие. - М.: КНО-РУС, 2012;
- ✘ 9. Шевелев А.Е., Шевелева Е.В. Риски в бухгалтерском учете: Учеб. пособие. - М.: КНОРУС, 2012.
- ✘ 10. Бекетов Н.В. Оценка экономических рисков в условиях растущей неопределенности сценариев развития. Национальные интересы: приоритеты и безопасность. 2008. № 12(33). С. 22-30.